

POSTANOWIENIE

Dnia 3 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku D. K.
o stwierdzenie nabycia spadku po K. Z.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 3 grudnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 7 lutego 2019 r., sygn. akt VII Cz [...],

1) oddała skargę kasacyjną;

**2) przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w K.
na rzecz pełnomocnika powódki adw. J. D. wynagrodzenie
w kwocie 240,- (dwieście czterdzieści) złotych podwyższone
o stawkę podatku VAT tytułem udzielenia nieopłaconej pomocy
prawnej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 7 lutego 2019 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił zażalenie wnioskodawczyni od postanowienia Sądu Rejonowego w K., którym odrzucono jej wniosek o stwierdzenie nabycia spadku.

Ustalił, że spadkodawczyni wносиła o stwierdzenie nabycia spadku po K. Z. zmarłym w dniu 24 kwietnia 1959 r. w W. i tam ostatnio zamieszkałym i mającym

miejsce pobytu. W księdze zgonów, znajdującej się zasobach archiwalnych aktów stanu cywilnego Litewskiego Archiwum Państwowego, odnotowano, że K. Z. zmarł w dniu 24 kwietnia 1959 r. w wieku 73 lat, ostatnim miejscem zamieszkania spadkodawcy było W. i był narodowości polskiej. Zmarły urodził się w 1886 r. w W., nie figuruje w dostępnych systemach informatycznych prowadzonych przez Wojewodę [...] i nie jest możliwe określenie jego obywatelstwa. W toku postępowania przed Sądem Rejonowym [...] w S. w sprawie II NS [...] sprecyzowano, że zmarły był właścicielem dwóch domów wraz z zabudowaniami gospodarczymi położonymi w W. i wniosek odnosi się do mienia zabużańskiego.

W ocenie Sądu Rejonowego zmarły nie posiadał obywatelstwa polskiego, a jedynie był narodowości polskiej. Nie są to jednak pojęcia tożsame. Na terenie Rzeczypospolitej Polskiej nie miał miejsca zamieszkania ani miejsca pobytu i nie posiadał majątku ruchomego, wobec czego nie zaszyły przesłanki z art. 1108 § 1 i 2 k.p.c. Wobec braku jurysdykcji krajowej wniosek podlegał odrzuceniu.

Sąd Okręgowy przyjął powyższą argumentację za własną i wskazał, że art. 1108 § 1 k.p.c. przewiduje jurysdykcję sądów polskich, uznając za decydujący łącznik w postaci obywatelstwa polskiego. Z tym pojęciem nie jest tożsame pojęcie „narodowość”, które odnosi się do stanu faktycznego, a „obywatelstwo” jest stanem określonym przez przepisy prawa określającym przesłanki jego nabycia. Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (jedn. tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1829 - dalej: „u.o.o.p.”) w art. 55 ust. 1 stanowi, że decyzję w sprawie potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego lub jego utraty osoby, której wniosek dotyczy, wydaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub ostatnie miejsce zamieszkania na terytorium RP, a w braku tej podstawy wojewoda mazowiecki. Ponieważ nie ma podstaw do przyjęcia, że takie postępowanie jest prowadzone, nie było przyczyny uzasadniającej zawieszenie postępowania z uwagi na zależność od wyniku toczącego się postępowania administracyjnego.

Nie był również podstaw do przyjęcia w niniejszej sprawie jurysdykcji sądu polskiego w oparciu o przepisy Unii Europejskiej, gdyż nie mają one zastosowania do osób zmarłych w 1959 r., jak również w oparciu o przepisy umowy między

Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych z dnia 26 stycznia 1993 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 35, poz. 130), bo zgodnie z art. 43 pkt 1, 2 i 3 tej umowy w sprawach spadkowych dotyczących mienia ruchomego właściwy jest organ tej Umawiającej się Stron, której obywatelem był spadkodawca w chwili śmierci, w sprawach dotyczących mienia nieruchomości organ tej Umawiającej się Strony, na której terytorium mienie to jest położone, a jeżeli mienie ruchome obywatela jednej Umawiającej się Strony znajduje się na terytorium drugiej Umawiającej się Strony, postępowanie przeprowadzi na wniosek spadkobiercy organ drugiej umawiającej się Strony, jeżeli zgodę wyrażą wszyscy spadkobiercy. Spadkodawca nie pozostawił na terytorium Polski żadnego mienia, a wnioskodawczyni nie wykazała, by spadkodawca w chwili śmierci miał obywatelstwo polskie, co skutkuje uznaniem braku jurysdykcji sądu polskiego.

W skardze kasacyjnej wniesionej od postanowienia Sądu Okręgowego w K. wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie art. 1108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 1025 § 1 k.c., art. 382 k.p.c. zw. z art. 256 i 13 § 2 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. i wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. został umotywowany tym, że możliwość przeprowadzenia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku była uzależniona od wydania uprzedniej decyzji organu administracji publicznej, do którego wnioskodawczyni zwróciła się z wnioskiem o potwierdzenie posiadania przez spadkodawcę obywatelstwa polskiego. Potwierdzenie posiadania w chwili śmierci obywatelstwa polskiego przez spadkodawcę - decydującego według art. 1108 § 1 k.p.c. o istnieniu jurysdykcji krajowej w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, gdy nie zachodzą przesłanki wskazane w art. 1108 § 1 *in fine* i art. 1108 § 2 k.p.c. - należy w myśl powołanego przez Sąd drugiej instancji art. 55 ust. 1 u.o.o.p. do drogi postępowania administracyjnego. Okoliczności wystąpienia z takim wnioskiem do organu administracyjnego wnioskodawczyni potwierdziła przez złożenie dokumentu znajdującego się na k. 141. Z dokumentu tego, jak

to ocenił Sąd drugiej instancji, nie wynika jednak, aby toczyło się postępowanie administracyjne mające prejudycjalne znaczenie dla rozstrzygnięcia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Ustalenie faktu toczenia się lub nie postępowania administracyjnego należy do sfery ustaleń faktycznych Sądu *meriti*, który wydał orzeczenie zaskarżone skargą kasacyjną, dokonanych na podstawie dowodów przeprowadzonych w postępowaniu na wniosek stron lub z urzędu. Zarówno ocena dowodów, jak również dokonanych na tej podstawie ustaleń faktycznych, zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. nie mogą być objęte zarzutami w ramach obu podstaw kasacyjnych. Dokonane w sprawie ustalenia faktyczne, na których oparto rozstrzygnięcie zaskarżone skargą kasacyjną, są natomiast wiążące dla Sądu Najwyższego podczas rozpoznawania skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Uwzględniając wyżej wskazane ograniczenie dotyczące zakresu kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym, jak również zakres związania w tym postępowaniu ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę rozstrzygnięcia zaskarżonego skargą kasacyjną za nieuzasadniony należy uznać zarzut naruszenia art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. przez jego niezastosowanie i niezawieszenie postępowania toczącego się przed Sądem Okręgowym w K. do czasu zakończenia postępowania administracyjnego w przedmiocie potwierdzenia obywatelstwa polskiego spadkodawcy w sytuacji, w której Sąd ten nie ustalił, aby takie postępowanie administracyjne toczyło się. Tylko ubocznie należy zauważyć, że nie budzi wątpliwości stanowisko Sądu Okręgowego, że samo zwrócenie się do organu administracji publicznej w pewnej sprawie, co potwierdza dokument znajdujący się na k. 141, nie oznacza, że skutecznie zostało zainicjowane postępowanie administracyjne.

Niezależnie od powyższej oceny nie może uiść uwagi, że art. 177 § 1 k.p.c. posługuje się zwrotem, że sąd „może zawiesić postępowanie”, co oznacza konieczność dokonania każdorazowo oceny przez sąd, czy zawieszenie postępowania sądowego jest konieczne. Nawet więc przy hipotetycznym założeniu, że wnioskodawczyni podjęła czynności zmierzające do zainicjowania postępowania administracyjnego zmierzającego do potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego przez spadkodawcę brak było w sprawie jakichkolwiek ustaleń i dowodów dotyczących stanu tego postępowania administracyjnego; czy zostało ono

skutecznie wszczęte, zostały w nim podjęte jakiekolwiek czynności itp. Była to dodatkowa przyczyna, która przemawiała przeciwko zawieszeniu toczącego się postępowania sądowego, bowiem prawomocne odrzucenie wniosku o stwierdzenie nabycia spadku z powodu braku jurysdykcji krajowej spowodowane niewykazaniem posiadania przez spadkodawcę w chwili śmierci obywatelstwa polskiego nie jest przeszkodą do ponownego złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku w razie późniejszego uzyskania przez osobę uprawnioną do zainicjowania tego postępowania potwierdzenia w ostatecznej decyzji administracyjnej posiadania obywatelstwa polskiego przez spadkodawcę.

W pozostałym zakresie większość zarzutów skargi kasacyjnej w istocie zmierza do zakwestionowania oceny Sądu drugiej instancji, że wnioskodawczyni nie wykazała faktu posiadania przez spadkodawcę obywatelstwa polskiego, co ze względu na ograniczenie kognicji Sądu Najwyższego na mocy art. 398³ § 3 k.p.c. nie może być przedmiotem kontroli w postępowaniu kasacyjnym. Ubocznie zauważyć trzeba, że wskazane w skardze kasacyjnej dokumenty mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia, jakie może zapaść w postępowaniu administracyjnym na podstawie art. 55 ust. 1 u.o.o.p., jeżeli takie zostanie skutecznie wszczęte przez wnioskodawczynię.

Za niezasadny należy też uznać zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. podnoszący braki w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia.

Sformułowany zarzut pomija powołanie art. 391 § 1 k.p.c., poprzez który przepis ten ma zastosowanie także do uzasadnień orzeczeń sądu drugiej instancji. Poza tym ewentualne braki uzasadnienia nie były przeszkodą do przeprowadzenia kontroli kasacyjnej zaskarżonego postanowienia Sądu drugiej instancji, a tylko w tym przypadku zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może być skuteczną podstawą kasacyjną przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

Skoro więc zarzut naruszenia art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. - sformułowany również z pominięciem art. 391 § 1 k.p.c., poprzez który przepis ten ma zastosowanie także w postępowaniu apelacyjnym - był niezasadny, a wnioskodawczyni nie wykazała, aby spadkodawca w chwili śmierci był

obywatelem polskim, Sąd drugiej instancji trafnie przyjął, tak jak wcześniej Sąd pierwszej instancji, iż w sprawie zachodził brak jurysdykcji krajowej uzasadniający odrzucenie wniosku (art. 1099 § 2 k.p.c.).

Z tych przyczyn skarga jako pozbawiona uzasadnionej podstawy podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczyni z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie przepisów § 2 w zw. z § 4 ust. 1 i 3 oraz § 12 pkt 2 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).